

Túros Eszter

NAGY ISTVÁN 150

1 873. március 28-án született Nagy István festőművész; a 150. évforduló alkalmából a Csíki Székely Múzeum nagyszabású tárlatot nyitott Nagy István 150 címmel, amely augusztus 30-ig látogatható. Kurátorok: Székely Sebestyén György művészettörténész, a kolozsvári Quadro galéria igazgatója, Túros Eszter művészettörténész, a Csíki Székely Múzeum muzeológusa.

Az évfordulós időpont lehetőséget adott közelebb hozni Nagy István életművét a hazai közönséghez, lehetőséget arra, hogy a csikmindszenti művészt szülőföldjén is életmű kiállítással ünnepeljék.

Bár szakmai körökben világszínvonalúnak tartják művészetét, a nagyközönség még ma sem igazán ismeri alkotásait.

Lucian Blaga mondta: „Egy nagy művész él közöttünk, és nem ismerjük, egy székely, Nagy István.” Ennek a kijelentésnek az igazsága még mindig érvénysnek tűnik, ahogy az is nyilvánvaló, hogy művészetéről legtöbbször szuperlatívuszokban beszélnek.

„Aki Nagy Istvánt a legnagyobb székely művésznek tartja, az lekicsinyli” – írja róla Várkonyi György művészettörténész.

Az évfordulós kiállítás monumentalitása mellett a fenti kettősséget is igyekszik kibékíteni, ugyanakkor az is fontos volt, hogy a Nagy István művészetére nehezedő mítoszok mögé nézve, emberi közelségbe hozzuk életművét, így mutatva meg a történelem, a gyakran nehéz anyagi körülmények, majd az egyre kínzóbb betegség szorongatásában alkotó művész munkásságát.

A kiállítás célja, hogy a művész életútját követve átfogó képet nyújtson erről a kivételes életműről, a Nagy István által művelt műfajokon, jellegzetes alkotói korszakain keresztül, magyarországi és romániai múzeumok, valamint a legnagyobb magángyűjtők alkotásai-ból válogatva.

Az utóbbi évek legnagyobb volumenű Nagy István kiállítását a budapesti Kieselbach galéria rendezte 2019-ben, és bár minden bizonnyal nagyhatású kiállítás volt, és különösen az akkor kiadott

albumával jelentősen hozzájárult Nagy István mai népszerűségéhez, úgy érzékeltük, hogy az itteni nagyközönség számára még mindig távolinak számít Nagy István művészete, vagy nem igazán hozzáférhető. Ezért is vállalkoztunk erre a kiállításra egy olyan városban, ahol Nagy Istvánról utca van elnevezve, ahol a több évtizedes művészeti oktatást is Nagy István neve fémjelzi, és ahol mégis generációk nőttek fel úgy, hogy nem vagy alig látták alkotásait.

Nagy István rengeteget dolgozott, több ezer alkotásáról tudunk. A kiállítás elrendezése, a tér adta lehetőségeken belül, az életmű sűrűségét, dinamikáját, asszimetriáit is tükrözi, ahogyan két biztos pont, az anya és a művész kisfiának alakja között haladva, valamint a szülőfalu kézzelfogható valósága és az életmű utolsó időszakában emlékezetből festett erdélyi tájak között haladva teljesedik ki művészete.

A Csíki Székely Múzeum gyűjteményének korai Nagy István rajzaival indul a kiállítás, majd felvillan a müncheni, illetve párizsi tanulóéveinek akadémiai szellemben készített két tanulmányrajza, valamint az indulást és az egész életművet meghatározó környezet, Csíkmindszent látványszerűen megragadott képei és a művész életében talán lefontosabb szerepet játszó édesanya portréi. Az élettörténet szempontjából talán a kiállításon leginkább alulreprezentált időszak következik, az úgynevezett „remeteévek”, az az első világháborúval lezáruló időszak, amikor az alkotó hosszú időszakokat tölt bolyongással, többnyire a Gyilkos-tó vagy az akkoriban zajló békási útépítés munkálatainak környékén. Egy nagyon fontos időszak ez, egyfajta belső úton levésé, amely valamiféle eltávolodást is jelent a realista-akadémiai leckétől, vissza a természetbe. A letisztulás időszaka mind eszközei, mind kifejezőmódja, a képi nyelv szempontjából.

A háború időszakában készült katonaportréi következnek, melyek Nagy István művészetének legdrámaibb képei, a szűkre szabott képki-vágásokkal, a képek kereteit szétfeszítő portrék akkoriban egészen újszerűnek számító közelhözásával, a pasztellek és a szénrajzok drámai erejével a háború rettenetét kivételes módon teszi megközelíthetővé. Az úgynevezett alföldi időszak képeit az alacsony horizontok előterében a csíki hegyeket idéző szénaboglya domborulatok vagy a ritmikusan ismétlődő fa- és házmotívumok csendes vonala követi, amely a háborút követő, magyarországi barangolásainak időszakát idézi fel, majd a leginkább Budapesthez, Kolozsvárhoz és környékéhez, illetve a bakonyi

és balatonmelléki barangolásaihoz köthető siker éveinek, a huszas éveknek reprezentatív darabjai láthatók, közismert személyiségek portréi és velük párhuzamosan a társadalom perifériájára sodródott szegényemberek vagy a legendás kolozsvári félkegyelmű, Bolond Sándor arcképe. Ezeket a képeket az erdélyi táj változó évszakai tagolják, köztük Nagy István tájképfestészetének legkiemelkedőbb remekműveivel, csucsai tájképeivel, a gyimesi telek kék-fehér tónusú hideg festményeivel. A csendélet műfaja is mind inkább előtérbe kerül, melyek a laza kronológiába rendezett tálalásnak köszönhetően portrék és tájak különleges párhuzamait teremtik meg.

A késői családalapítás egybeesik festészetének kivilágosodásával. A németalföldi festészetet idéző, úgynevezett menyecskeportrék sorozatai a huszas évek második felében készült alkotások, köztük a felesége hazájában, Szerbiában, Sajkásszentivánon töltött időszakukhoz köthető képekkel. A kiállítás a vajdasági, illetve a művész utolsó éveit, az egyre erősödő idegbetegség időszakát is jelentő bajai korszaknak az emlékezetből festett, főként erdélyi tájak képeivel zárul, amelyek a kifejezés-módját, a képszerkesztést tekintve és a szintén utolsó éveiben festett kisleány portréjával kiegészülve egyszerre vezetnek vissza a gyermekkor tiszta, őszinte világába és kapcsolódnak össze a kiállítás kiindulópontjával, kerek egészet alkotva.

Ház. Boglya. Fa. Tájak, portrék, csendéletek. Nehéz pontos szavakat találni Nagy István művészetéhez. Ahogy ő maga is szűkszavú volt, képeihez sem a szavak visznek közelebb. Elementáris erejűekkel, vagy ahogy Parti Nagy Lajos fogalmaz, „monumentális esendőségükkel” tartanak fogva.